

Designing a role-playing model for schools as the focus of students' educational experiences

Sareh. Ezzati¹, Leila. Sharifian*², Heidar. Toorani³, Nader. Barzegar², Zohreh. Esmaeili²

1. Ph.D student of Curriculum Planning, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Islamshahr, Iran
2. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Islamshahr Branch, Islamic Azad University, Islamshahr, Iran
3. Professor of Education Research Institute, Tehran, Iran

ARTICLE INFORMATION

Article type

Original research

Pages: 182-193

Corresponding Author's Info

Email: lasharifian@yahoo.com

Article history:

Received: 2022/06/24

Revised: 2022/11/07

Accepted: 2022/11/09

Published online: 2023/03/18

Keywords:

The role of schools, educational experiences, the hidden and obvious role of school

ABSTRACT

Background and Aim: The most important and main mission of the school are the students, on whom the main and initial investment should be focused. The educational system is faced with the education of a generation that must prepare them for social life, neglecting the conditions and requirements and necessities of social life causes learners to not learn the necessary skills to adapt to society and suffer serious harm; Therefore, the purpose of this research is to design the role-playing model of schools as the center of educational experiences of students. **Methods:** The research method is mixed (qualitative-quantitative). In the qualitative part, ground theory method with MAXQDA12 software was used to identify the indicators related to role-playing of schools as the focus of students' educational experiences. The statistical population in this research was all the experts in the field of education and school principals, the vice president of education of Tehran city administration, which was conducted with 17 interviews. In a small part, the developmental-applied method was used. The statistical population of the quantitative part included all managers, experts, and educational assistants of government and non-government schools in six education regions (one, six, nine, thirteen, sixteen, and nineteen) and Cochran's formula was used for the sample size. Based on this, 356 people in this section were selected as the sample size and stratified randomly. **Results:** The results of the qualitative part led to the identification of 167 indicators, 35 components and 6 dimensions in two hidden and visible functions of schools. In the quantitative stage, the impact of underlying factors with a coefficient of 0.957 on strategic strategies and the impact of strategic strategies on the resulting outcomes was 0.953, which were the most influential. **Conclusion:** Finally, the final model with 167 indicators and 35 components and two functions (hidden and overt) was drawn and for this model philosophy and goals, theoretical foundations, implementation mechanisms, principles of implementation and feedback were designed and evaluated and validated by 30 experts.

This work is published under CC BY-NC 4.0 licence.

© 2023 The Authors.

How to Cite This Article:

Ezzati, S., Sharifian, L., Toorani, H., Barzegar, N., & Esmaeili, Z. (2022). Designing a role-playing model for schools as the focus of students' educational experiences. *Jayps*, 3(3): 182-193.

طراحی الگوی نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی دانش‌آموزان

ساره عزتی^۱، لیلا شریفیان^{۲*}، حیدر تورانی^۳، نادر برزگر^۲ و زهره اسماعیلی^۲

۱. دانشجوی دکتری برنامه ریزی درسی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران

۲. استادیار گروه علوم تربیتی، واحد اسلامشهر، دانشگاه آزاد اسلامی، اسلامشهر، ایران

۳. استاد پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش، تهران، ایران

چکیده

زمینه و هدف: مهم‌ترین و اصلی‌ترین رسالت مدرسه دانش‌آموزانی هستند که سرمایه‌گذاری اصلی و اولیه باید بر روی آنان متمرکز شود. نظام آموزشی با تربیت نسلی روبه‌روست که باید آن‌ها را برای زندگی اجتماعی آماده کند، بی‌توجهی به شرایط و اقتضائات و ضروریات زندگی اجتماعی باعث می‌شود یادگیرندگان مهارت‌های لازم را در تطبیق خود با جامعه نیاموخته باشند و دچار آسیب جدی شوند؛ لذا هدف از این پژوهش طراحی الگوی نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی دانش‌آموزان است. **روش پژوهش:** روش انجام پژوهش آمیخته (کیفی-کمی) است. در بخش کیفی از روش گرداندن تئوری با نرم افزار MAXQDA12، برای شناسایی شاخص‌های مربوط به نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی دانش‌آموزان استفاده شد. جامعه آماری در این پژوهش تمام خبرگان در حوزه تربیتی و مدیران مدارس، معاون پرورشی اداره کل شهر تهران بودند که با ۱۷ مصاحبه اشباع نظری صورت گرفت. در بخش کمی از روش توسعه‌ای - کاربردی استفاده شد. جامعه آماری بخش کمی شامل کلیه مدیران و کارشناسان و معاونین پرورشی مدارس دولتی و غیردولتی شش منطقه آموزش و پرورش (یک، شش، نه، سیزده، شانزده و نوزده) بود و برای حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد. بر این اساس ۳۵۶ نفر در این بخش به عنوان حجم نمونه و به صورت تصادفی طبقه‌ای انتخاب شد. **یافته‌ها:** نتایج بخش کیفی منجر به شناسایی ۱۶۷ شاخص، ۳۵ مولفه و ۶ بُعد در دو کارکرد پنهان و آشکار مدارس شد. در مرحله کمی نیز میزان تاثیر عوامل زمینه‌ساز با ضریب ۰.۹۵۷ بر راهبردهای استراتژیک و میزان اثر راهبردهای استراتژیک بر پیامدهای حاصله ۰.۹۵۳ بود که بیشترین تاثیرگذاری را داشتند. **نتیجه‌گیری:** در نهایت الگوی نهایی با ۱۶۷ شاخص و ۳۵ مولفه و دو کارکرد (پنهان و آشکار) ترسیم و برای این الگو فلسفه و اهداف، مبانی نظری، سازوکارهای اجرایی، اصول اجرا و بازخورد طراحی گردید و توسط ۳۰ خبره ارزیابی و اعتباربخشی شد.

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: پژوهشی

صفحات: ۱۹۳-۱۸۲

اطلاعات نویسنده مسئول

ایمیل: lasharifian@yahoo.com

سابقه مقاله

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۰۹

تاریخ اصلاح مقاله: ۱۴۰۱/۱۰/۱۵

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۱/۱۰/۱۸

تاریخ انتشار: ۱۴۰۱/۱۲/۲۷

واژگان کلیدی

نقش مدارس، تجربیات تربیتی، نقش پنهان، آشکار مدرسه، دانش‌آموزان شهر تهران

انتشار این مقاله به صورت دسترسی آزاد مطابق با CC BY-NC 4.0 صورت گرفته است.

تمامی حقوق انتشار این مقاله متعلق به نویسنده است.

شیوه‌استناد به این مقاله

عزتی، ساره، شریفیان، لیلا، تورانی، حیدر، برزگر، نادر، و اسماعیلی، زهره. (۱۴۰۱). طراحی الگوی نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی دانش‌آموزان. *دوفصلنامه مطالعات روان‌شناختی نوجوان و جوان*، ۳(۳): ۱۹۳-۱۸۲.

مقدمه

آموزش و پرورش هر کشوری سهم مهم و اساسی در سرنوشت اجتماعی و سیاسی و فرهنگی آن کشور دارد. تقویت بنیه علمی و تربیتی کشور، انتقال فرهنگ به آیندگان و حفظ میراث گذشتگان، تقویت اراده ملی، ایجاد بینش سیاسی صحیح، برقراری روابط اجتماعی، تقویت پایه‌های اقتصادی، همه از جمله کارکردهای نظام تربیتی است که مدرسه می‌تواند در رسیدن به آن‌ها نقش مهمی داشته باشد؛ بنابراین، شکوفایی مدرسه از جمله حساس‌ترین و حیاتی‌ترین رسالت نهادهای تربیتی است (امیری، ۱۴۰۰). مدرسه از جمله مهم‌ترین و اساسی‌ترین نهادهای اجتماعی در هر کشوری محسوب می‌شود که نقش اساسی در هدایت، تربیت و کنترل افراد جامعه و کارکردهای مختلف اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و... دارد و تنها هدف و کار آن آموزش و درس خواندن دانش‌آموزان نیست. همکاری و همیاری، نظم، رقابت سالم، هویت‌یابی، فراگیری اصول اخلاقی و... از کارکردهای دیگر مدرسه است. از طرفی باید گفت مهم‌ترین و اصلی‌ترین رسالت مدرسه دانش‌آموزانی هستند که سرمایه‌گذاری اصلی و اولیه باید بر روی آنان متمرکز شود. نظام آموزشی با تربیت نسلی روبه‌روست که باید آن‌ها را برای زندگی اجتماعی آماده کند، بی‌توجهی به شرایط و اقتضائات و ضروریات زندگی اجتماعی باعث می‌شود یادگیرندگان مهارت‌های لازم را در تطبیق خود با جامعه نیاموخته باشند و دچار آسیب جدی شوند (پودینه و همکاران، ۱۳۹۷).

کل تجربه مدرسه زمینه‌ای برای یادگیری دانش‌آموزان است (هموشک، ۲۰۲۰). تحقیقات آموزشی عوامل بسیاری را که می‌تواند بر دستاوردها و پیشرفت‌های مدرسه دانش‌آموزان تأثیر بگذارد، از جمله انتظارات تحصیلی معلمان و ارزیابی توانایی‌های دانش‌آموزان و رفتارهای مدرسه و همچنین انتظارات تحصیلی دانش‌آموزان و تفسیرهای خود از تجربیات مدرسه، مشخص کرده است (پولوک، ۲۰۲۱). فریره بر اهمیت گفتگوهایی که می‌تولند در داخل مدرسه، در کلاس یا در گروه‌های کوچک انجام شود، تأکید می‌کند و وظیفه مربی را ترویج

آن می‌داند. این گفت و گو لحظه‌های تأمل و بازآفرینی را در کلیه مؤسسات آموزشی فراهم می‌کند (فریره، ۱۹۷۹). تجربه‌جریانی است که در آن افکار، تمایلات، هدف‌ها، مهارت‌ها و قدرت درک فرد و محیط که از اشخاص، اشیاء و پدیده‌ها تشکیل شده، روی همدیگر اثر می‌گذراند. دیویی در این باره می‌گوید اگر تجربه فردی به عنوان آنچه فرد در جریان برخورد با محیط کسب کرده، تلقی شود؛ در این صورت هر فرد در هر مرحله از رشد، عادات، تمایلات، افکار، اطلاعات، مهارت‌ها و درکی از امور مختلف دارد. تربیت عمل‌آمادگی فرد برای سازگاری مثبت با محیط است، یعنی تربیت وقتی انجام می‌شود که رفتار موجود فرد تغییر یابد و اگر این تغییر به نفع جامعه باشد، با آن تربیت مثبت می‌گویند و در صورتی تربیت منفی نامیده می‌شود که فرد را از جامعه دور کند. یا قدرت‌سازگاری مطلوب را در او دشوار نماید (طباطبایی، ۱۳۹۷). بنابراین می‌توان گفت مدارس به عنوان یک نهاد اجتماعی برنامه‌ریزی می‌شوند، سازمان داده می‌شوند، و به عنوان سازمان‌هایی مستقر می‌شوند که به افراد برای جامعه‌پذیری کمک کنند، تولیدات اقتصادی را بهبود ببخشند، خود را بشناسند و تحقق بخشند و سیاست‌های ملت را اتخاذ کنند. ماموریتی که مدارس در اصطلاح فردی و اجتماعی، مسائل آن هستند از اهمیت حیاتی برخوردار است (اگوروا، ۲۰۲۰). دلیل ضروری بودن مدارس برای جامعه این است که کارآمدترین بخش سیستم آموزش است. اگر مدارس به روش صحیح عمل کنند اهداف و انتظارات از پیش تعیین شده جامعه از آموزش برآورده می‌شود (دوس و سیزمی ساواس، ۲۰۱۵). بر طبق نظر هاشمی و همکاران (۲۰۲۱) مدرسه موثر به عنوان مدرسه‌ای تعریف شده است که یک محیط بهینه برای یادگیری است که در آن رشد شناختی، عاطفی، روانی- حرکتی، اجتماعی و زیبایی شناختی دانش‌آموزان اتفاق می‌افتد (روبوسا و همکاران، ۲۰۲۱). به طور مشابه، یک مدرسه موثر با توسعه اجتماعی، علمی، عاطفی، اخلاقی و زیبایی شناختی، رضایت معلمان، استفاده موثر از منابع و تحقق اهداف و هماهنگی زیست محیطی

مولفه‌ها و عوامل درون مدرسه‌ای تاکید شده است (ابراهیمی و همکاران، ۱۳۹۸).

بر مبنای نظر لندی‌شمندان می‌توان گفت دو دیدگاه در خصوص نقش و کارکرد مدرسه وجود دارد یکی دیدگاه خوش بینانه و ایجابی که در راستای انتقال فرهنگ و ارزش‌های جامعه و جای گیر ساختن آن‌ها در ذهن دانش آموزان است و دیگری دیدگاه منتقدانه و مبتنی بر بازتولید وضعیت موجود. در خصوص نقش‌های مدرسه به عنوان یک نهاد اجتماعی ویژه که با آموزش و پرورش دانش آموزان سروکار دارد پژوهشی تجربی و جامع صورت نگرفته است که مشخص کند مدرسه چه نقش‌هایی به عنوان یکی از مهم ترین میادین در جامعه باید داشته باشد. یک خلاء تجربی در این خصوص وجود دارد مبنی بر اینکه چه انتظارات مطلوبی در قالب نقش از مدارس فعلی می‌توان داشت که بر اساس آن الگوی مناسب طراحی کرد یا به عبارت دیگر مسئله پژوهش را می‌توان اینگونه صورت بندی کرد: الگوی مناسب نقش آفرینی مدرسه به عنوان کانون تجربیات تربیتی چیست؟

عزتی و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «شناسایی عوامل موثر بر نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی دانش آموزان» بیان داشتند که هدف از این پژوهش شناسایی عوامل موثر بر نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی دانش آموزان انجام گرفته است. پژوهش از لحاظ هدف داده بنیاد اجرا شد. جامعه پژوهش را صاحب نظران حوزه علوم تربیتی متخصص در زمینه تجربیات تربیتی و نقش مدارس در آن (کتاب و یا مقاله داشتند) تشکیل دادند. بر اساس معیار اشباع نظری ۱۷ نفر به روش هدفمند انتخاب شدند. داده‌ها با مصاحبه نیمه ساختاریافته با استفاده از نرم افزار maxqda12 گردآوری شد. در نتیجه ۱۶۷ مفهوم اولیه (کدباز)، ۳۵ مفهوم اصلی (کد محوری) در دو مقوله (آشکار و پنهان) به دست آمد، که در قالب مدل پارادایمی شامل مقوله محوری با ۳ مولفه، عوامل علی با ۴ مولفه، عوامل زمینه‌ای

مرتبط است (کینان و همکاران، ۲۰۲۱). به این معنا، مؤسسات آموزشی دانش آموزان را قادر می‌سازند که تقریباً در هر زمینه‌ای بیاموزند و تغییراتی در رفتار ایجاد کنند (دوس و سیزمی ساواس، ۲۰۱۵).

با توجه به تحولات به وجود آمده در نظام‌های آموزشی، اهداف، فرایندها، روش‌ها، ابزارها، و... جریان آموزش و یادگیری دچار دگرگونی شده و به تبع آن مدرسه نیز در بخشی از نظام اجتماعی دچار تغییراتی در کارکردها و وظایف شده است. در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش مدرسه "کانون تربیتی محله" کانون اصلی تغییر و تحول و دارای قدرت تصمیم گیری و پاسخ گویی معرفی شده است که می‌تولند فعالیت‌های متنوعی از قبیل آموزشی، پرورشی، فراغتی و... را در بر بگیرد. این امر امکان بالقوه‌ای را در پذیرش نقش‌های مختلف در جامعه به مدرسه خواهد داد (فلورس و همکاران، ۲۰۱۷). همچنین در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، مدرسه در افق چشم انداز ۱۴۰۴ دارای ویژگی‌هایی است که می‌توان به برخی از آن‌ها اشاره کرد همچون: مدرسه به عنوان کانون عرضه خدمات و فرصت‌های تعلیم و تربیتی، تجلی بخش فرهنگ غنی اسلامی، نقش آفرین در انتخاب آگاهانه، دارای ظرفیت پذیرش تفاوت‌های فردی، کشف و هدایت استعداد‌های متنوع فکری و پاسخگویی به نیازها، علائق و رغبت دانش آموزان، تامین کننده نیازهای فردی و اجتماعی و محیط اخلاقی و علمی، دارای پیوند موثر با موضوعات و مسائل جامعه در مقیاس محلی، منطقه‌ای و ملی با حضور فعال در حیات اجتماعی. همچنین برابر هدف عملیاتی سند تحول بنیادین افزایش نقش مدرسه به عنوان یکی از کانون‌های پیشرفت محلی، به ویژه در ابعاد فرهنگی - اجتماعی، راهکارهای متفاوتی در نظر گرفته شده است که یکی از آن‌ها فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای نقش آفرینی مدرسه به عنوان کانون کسب تجربیات تربیتی محله و جلوه‌ای از جامعه اسلامی و حیات طیبه با تفویض اختیار و مسئولیت به آن و استاندارد سازی تمام

پیشرفت تحصیلی و آخرین سطح به تامین منابع اختصاص دارد.

پارکر و هاسون^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی تحت عنوان «دین‌فغان مدرسه» فقط باورهای مذهبی خود را در خانه رها نمی‌کنند: «مطالعه اکتشافی تجربیات حرفه‌ای روانشناسان مدرسه» بیان داشتند که دانشمندان روان‌شناسی شانزده شایستگی مذهبی/روحانی را برای هدایت تلاش‌های حرفه‌ای روان‌شناسان ایجاد کردند. اگرچه روانشناسی مدرسه یک زیرزمین نسبتاً منحصر به فرد از عمل است، محققان کاربرد عملی شایستگی‌ها را در ارائه خدمات روانشناختی مدرسه بررسی نکرده‌اند. ما بررسی کردیم که چگونه شایستگی‌های تمرینی در تجربیات حرفه‌ای روان‌شناسان مدرسه با بررسی داده‌های بایگانی از یک مطالعه کیفی بزرگ‌تر منعکس شد. برای مطالعه بزرگ‌تر با پانزده روانشناس مدرسه مصاحبه شد. با این حال، ما تجربیات ده روانشناس مدرسه را که به دین/معنویت در طی مصاحبه‌های فردی خود با استفاده از تجزیه و تحلیل داده‌های ثانویه ارجاع داده بودند، تحلیل کردیم. با توجه به اینکه مطالعه اصلی بر مشاوره مدرسه محور متمرکز بود، ما همچنین از عناصر چارچوب مشاوره مدرسه چندفرهنگی برای درک جنبه‌هایی از تجربیات حرفه‌ای شرکت‌کنندگان استفاده کردیم که با شایستگی‌های مذهبی/روحانی شانزده گانه همسو نبودند. یافته‌ها نشان می‌دهد که چندین شایستگی در توصیف شرکت‌کنندگان از تعامل آن‌ها با دانش‌آموزان روحانی/مذهبی منعکس شده است، در حالی که برخی از تجربیات آن‌ها (مثلاً مشورت با معلمان دینی) کمتر به شایستگی‌های تثبیت‌شده مرتبط بوده و بیشتر به چارچوب MSC Ingraham مرتبط است. از این رو، ما کاربرد شایستگی‌های فعلی در زمینه روان‌شناسی مدرسه را مورد بحث قرار می‌دهیم و دستورالعمل‌هایی را برای تحقیقات آینده ارائه می‌کنیم.

۹ مولفه، عوامل راهبردی با ۸ مولفه، عوامل مداخله‌گر با ۶ مولفه و پیامدها با ۵ مولفه ارائه شد.

ملکی آوارسین و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با عنوان «طراحی مدل ساختاری-تفسیری مؤلفه‌های مدارس اثربخش در دوره اول متوسطه» بیان داشتند که هدف از پژوهش حاضر طراحی مدل ساختاری-تفسیری مؤلفه‌های مدارس اثربخش در دوره اول متوسطه بود. روش تحقیق توصیفی-پیمایشی می‌باشد. جامعه آماری این تحقیق شامل اساتید گروه علوم تربیتی، روسا و معاونین آموزش و پرورش، مدیران و معاونان آموزشی مدارس، دبیران و اولیاء دانش‌آموزان دوره اول متوسطه با مدرک علوم تربیتی در شمالغرب کشور می‌باشند، که نمونه‌ای به حجم ۲۱۷ نفر به صورت هدفمند انتخاب شدند. برای گردآوری داده‌های تحقیق ابتدا با استفاده از مبانی نظری و تحقیقات انجام شده در داخل و خارج کشور در زمینه مدارس اثربخش، پرسشنامه محقق ساخته‌ای تهیه گردید، که بعد از تایید روایی صوری و محتوایی آن به روش‌های کمی و کیفی، پایایی پرسشنامه ($\alpha=0/970$) بدست آمد. داده‌های جمع‌آوری شده از طریق نرم افزارهای SPSS و AMOS تجزیه و تحلیل شدند. نتایج نشان داد که الگوی تحلیل عاملی ۱۶ مولفه‌ای مدارس اثربخش بر اساس مولفه‌ها (فرهنگ، جو مدرسه، انتظارات سطح بالا از دانش‌آموزان، رهبری اثربخش، معلم اثربخش، انسجام، نهفتگی، تامین منابع، دستیابی به اهداف، فناوری اطلاعات و ارتباطات، راهبردهای یادگیری، عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی، مشارکت والدین، سازگاری یا قابلیت انطباق با محیط، نظارت و ارزیابی و ارائه بازخورد، تصمیم‌گیری) و زیر مولفه‌ها با تحلیل عاملی مرتبه اول و دوم دارای برازندگی مناسب بوده، و مدل ساختاری-تفسیری مولفه‌های مدارس اثربخش با استفاده از رویکرد ISM در نه سطح طراحی گردید که اولین سطح آن به عوامل موثر بر

1. Parker & Hanson

تشکیل داده‌اند. معیارهای ورود به مطالعه عبارت بودند از خبرگان با حداقل سه سال تجربه فعالیت در دانشگاه در زمینه آموزش عالی، متخصصین با حداقل تحصیلات دکتری در مدیریت آموزشی و تربیتی و مدیران مدارس، معاون پرورشی اداره کل شهر تهران. روش نمونه‌گیری نیز به صورت هدفمند بود. از نظر تشکری و تدلیه در این روش نمونه‌گیری، موارد بصورت غیرتصادفی و کاملاً هدفمند انتخاب می‌شوند (تدلیه و تشکری، ۲۰۰۳: ۹۶) که در بخش کیفی تعداد ۱۷ نفر از خبرگان در این پژوهش مشارکت داشتند. فرایند گرداند تئوری برای تعیین مهم‌ترین تعیین‌کننده‌های نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی دانش‌آموزان استفاده شد. روش گردآوری داده‌ها برای جمع‌آوری داده‌های کمی، پرسشنامه وضعیت موجود با ۱۶۷ سوال طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای از خیلی زیاد تا خیلی کم طراحی گردید. جامعه آماری در این بخش مدیران و کارشناسان و معاونین پرورشی مدارس دولتی و غیردولتی شش منطقه آموزش و پرورش (یک، شش، نه، سیزده، شانزده و نوزده) بودند که بر اساس جدول مورگان از ۳۶۵ نفر بودند. روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای انتخاب شدند.

ابزار پژوهش

۱. **مصاحبه نیمه ساختار یافته:** در این پژوهش برای انجام مصاحبه از مصاحبه نیمه ساختاریافته استفاده شد؛ میانگین زمانی مصاحبه‌ها ۸۴ دقیقه بود. پس از پیاده‌سازی مصاحبه‌ها، به منظور تحلیل داده‌ها از روش گرداند تئوری و همزمان با جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد. بدین ترتیب که پس از انجام مصاحبه‌ها ابتدا متن نوارها پیاده شد. پس از آن یک نسخه از کدهای استخراج شده برای مصاحبه شونده ارسال و تایید شد. جهت آشنایی با داده‌ها و غرق شدن، داده‌ها چندین مرتبه بازخوانی گردید بدین ترتیب کدهای اولیه شناسایی و کدهای اولیه مشابه در یک طبقه کنار هم قرار گرفتند و طبقات اولیه شکل

لوندی و اوسیوچرو^۱ (۲۰۲۱) در پژوهشی با عنوان «حق کناره‌گیری از آموزش دینی در انگلستان: اعتقادات، تجربیات و درک رهبران مدارس از سیاست و عملکرد» بیان داشتند که حق والدین برای کنار گذاشتن کودکان از RE به عنوان حمایت از حقوق اقلیت‌های مذهبی در زمانی تصور شد که آموزش مذهبی در مدرسه جامعه ماهیت اعتراقاتی مسیحی داشت، این مقاله این سوال را مطرح می‌کند که آیا این ماده هنوز برای معاصر منسجم است یا ضروری است. چند دینی RE بر اساس نظرسنجی از ۴۵۰ مدیر و هماهنگ‌کننده RE در مجموع ۷۰.۵ درصد از شرکت‌کنندگان معتقدند که دیگر نیازی به حق انصراف نیست. تجربیات شرکت‌کنندگان در مورد درخواست‌های حق انصراف، مانند دلایل ارائه شده توسط والدین، با نظرات آن‌ها در مورد حق انصراف مرتبط بود. با کاوش در ریشه‌های این باور با جزئیات بیشتر متوجه شدیم که اکثر شرکت‌کنندگان درخواست‌های انصراف را به دلایل مختلف تجربه کرده‌اند، و اقلیت قابل‌توجهی (۴۱.۲٪) درخواست‌هایی را برای خروج انتخابی از بخش‌هایی از RE تجربه کرده‌اند. ما همچنین سردرگمی قابل توجهی در مورد وضعیت حقوقی درخواست‌های انصراف پیدا کردیم. بنابر مطالب ذکر شده، لذا هدف از این پژوهش طراحی الگوی نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی دانش‌آموزان است.

روش پژوهش

این مطالعه یک مطالعه به روش آمیخته (کمی و کیفی) است. در مرحله کیفی با استفاده از مصاحبه نیمه ساختار یافته مولفه‌های اولیه از روش گرداند تئوری شناسایی شد. مشارکت‌کنندگان در پژوهش را افراد خبره در حوزه تربیتی و مدیران مدارس، معاون پرورشی اداره کل شهر تهران که در این زمینه مقاله، کتاب و یا تالیفی داشته‌اند و همچنین در آموزش و پرورش تدریس کرده باشند،

برای تعیین اعتبار مدل از نرم افزار SPSS25 استفاده شد. در این پژوهش اخذ رضایت نامه آگاهانه، حفظ اطلاعات هویتی و رعایت امنیت داری در پیاده سازی محتوای مصاحبه‌ها به عنوان ملاحظات اخلاقی مد نظر قرار گرفت.

یافته‌ها

سوال اول: عوامل موثر نقش آفرینی مدارس در تجربیات تربیتی دانش آموزان مقاطع ابتدایی کدامند؟ در ابتدا شناسایی کارکردهای پنهان و آشکار نقش آفرینی مدارس در تجربیات تربیتی دانش آموزان انجام شد که در نهایت با ۱۶۷ شاخص و ۳۵ مولفه برای کارکردهای پنهان و آشکار صورت پذیرفت که برای کارکرد آشکار ۱۷ مولفه و ۹۲ شاخص و برای کارکرد پنهان ۱۸ مولفه و ۷۵ شاخص شناسایی شد.

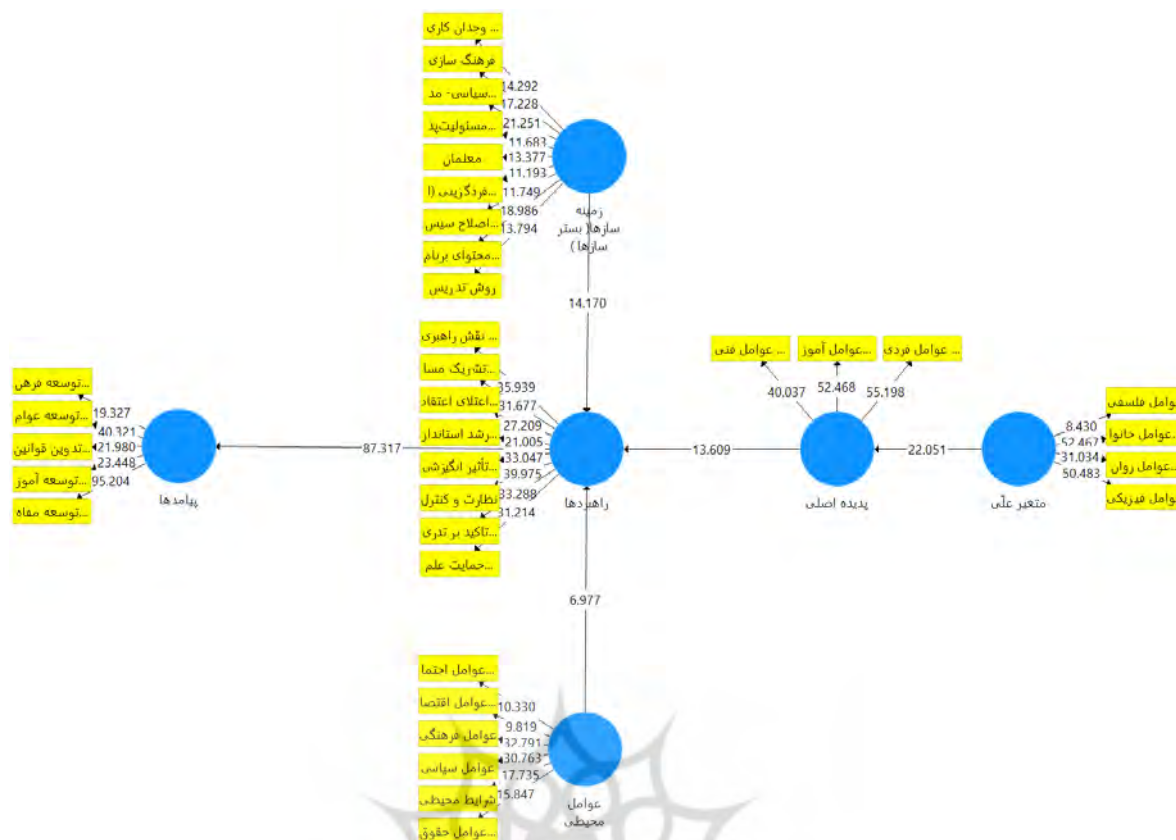
گرفت. این طبقات درهم ادغام شده و درون مایه‌ها را تشکیل دادند. همچنین جهت اطمینان از صحت داده‌های جمع آوری شده، درگیری طولانی مدت و عمیق داده‌ها وجود داشت. بعلاوه، دو پژوهشگر دیگر علاوه بر پژوهشگران اصلی، در تحلیل داده‌ها مشارکت داشتند. پژوهشگر دست نوشته‌ها را برای تایید کدگذاری و طبقات میخواندند. برای افزایش تاییدپذیری مجدداً به مشارکت کنندگان مراجعه میگردید. داشتن حداکثر تنوع در نمونه گیری و دیدارهای طولانی، راه‌های دیگر افزایش اعتبار داده‌ها بودند. از همان مصاحبه اولیه کدها و طبقات فرعی شکل گرفتند و سپس کاهش داده‌ها در تمام واحدهای تحلیل (کدها) ادامه یافت تا درون مایه‌ها ظهور یافتند. مصاحبه‌ها تا مرحله اشباع نظری داده‌ها ادامه یافت. تحلیل محتوای کیفی با نرم افزار MAXQDA12 انجام شد. برای معادلات ساختاری از نرم افزار smart pls3 و

جدول ۱. عوامل موثر بر نقش آفرینی مدارس در تجربیات تربیتی دانش آموزان مقاطع ابتدایی

متغیرها	عوامل اصلی	مولفه‌ها	کد مصاحبه شونده
عوامل علی نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی	پنهان	عوامل فلسفی	۱۱۵، ۱۱۱، ۱۷، ۱۱۳
		عوامل خانوادگی	۱۹، ۱۱، ۱۲، ۱۶
		عوامل روانشناختی	۱۱۷، ۱۱۶، ۱۳، ۱۱۱
پدیده اصلی (عوامل محوری) نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی	آشکار	عوامل فیزیکی	۱۴، ۱۱، ۱۱۶، ۱۱۰،
	پنهان	عوامل فردی و جمعی	۱۱۸، ۱۱۰، ۱۶، ۱۱۵،
	آشکار	عوامل آموزشی	۱۵، ۱۱۲، ۱۸، ۱۳
عوامل زمینه ساز نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی	پنهان	عوامل فنی و مهارتی	۳، ۱۴، ۱۱۱، ۱۵
		وجدان کاری معلمان و مدیران	۱۱۲، ۱۵، ۱۱۴، ۱۱۲، ۱۱۳
		فرهنگ سازی	۱۳، ۱۴، ۱۱۱، ۱۵
عوامل زمینه ساز نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی	پنهان	سیاسی - مدیریتی	۱۱۲، ۱۸، ۱۳
	آشکار	مسئولیت پذیری و تعهد کاری مدیر و معلمان	۱۳، ۱۴، ۱۱۱، ۱۵
		معلمان	۱۱۲، ۱۵، ۱۱۴، ۱۲، ۱۱۱
عوامل زمینه ساز نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی	پنهان	فردگزینی (استخدام و جذب)	۱۳، ۱۴، ۱۱۱، ۱۵
		اصلاح سیستم پاداش	۱۱۲، ۱۱۳، ۱۱۰، ۱۱۶، ۱۱۷
		محتوای برنامه درسی درسی	۱۷، ۱۸، ۱۱۲، ۱۱۳
عوامل زمینه ساز نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی	پنهان	روش تدریس	۱۵، ۱۴، ۱۱۱، ۱۶
		عوامل اجتماعی	۱۳، ۱۴، ۱۱۱، ۱۵
		عوامل اقتصادی	۱۱۲، ۱۸، ۱۳

شکل ۳. ضریب معناداری الگوی نقش آفرینی مدرسه به عنوان کانون تجربیات تربیتی

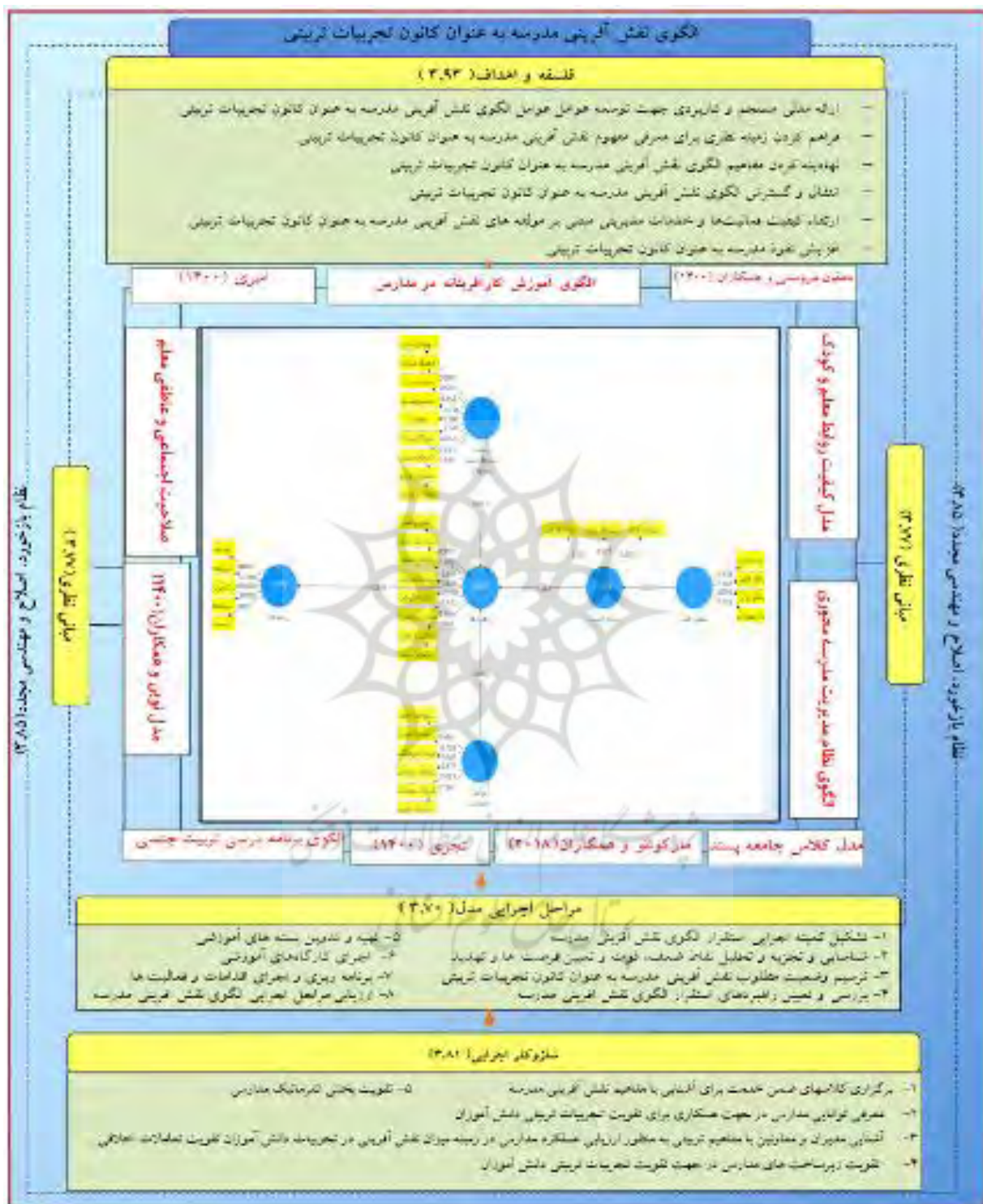
نتایج شکل ۱ و ۲ بیانگر تایید تمام عوامل بر روی نقش آفرینی مدرسه به عنوان کانون تجربیات تربیتی است. در نهایت نتایج این بخش منجر به رتبه الگوی نهایی شد. برای اعتباربخش الگو محقق از ۵ بعد زیر استفاده نمود. الف-فلسفه و اهداف کلی الگوی نقش آفرینی مدرسه به عنوان کانون تجربیات تربیتی ب-مبانی نظری الگوی نقش آفرینی مدرسه به عنوان کانون تجربیات تربیتی ج- مراحل اجرای الگوی نقش آفرینی مدرسه به عنوان کانون تجربیات تربیتی

د-نظام ارزیابی الگوی نقش آفرینی مدرسه به عنوان کانون تجربیات تربیتی
ه- سازو کار اجرایی الگوی نقش آفرینی مدرسه به عنوان کانون تجربیات تربیتی

بر مبنای این ۵ بعد برای تایید مدل پرسشنامه‌ای برای ۳۰ خبره (۱۷ نفر از بخش مصاحبه و ۱۳ نفر از اعضای هیأت علمی) ارسال و نتایج در جدول زیر آورده شده است.

جدول ۲. اعتباریابی ابعاد پنج گانه الگوی نقش آفرینی مدرسه به عنوان کانون تجربیات تربیتی						
نوع اعتباریابی مؤلفه	میانگین	اختلاف میانگین	انحراف استاندارد	t	df	سطح معناداری
فلسفه و اهداف	۴/۰۸	۱/۰۸	۰/۶۵	۷/۴۵	۲۹	۰/۰۰۱
مبانی نظری	۳/۸۸	۰/۹۱	۰/۶۶	۶/۸۷	۲۹	۰/۰۰۱
اصول اجرایی	۳/۶۹	۰/۶۹	۰/۶۴	۴/۵۰	۲۹	۰/۰۰۱
نظام ارزیابی	۳/۱۸	۰/۱۸	۰/۶۸	۷/۶۱	۲۹	۰/۰۰۱
سازوکار اجرایی	۴/۰۸	۱/۰۸	۰/۶۹	۸/۱۹	۲۹	۰/۰۰۱

با توجه به نتایج جدول فوق می‌توان دریافت که بعد از اجرای با میانگین ۳.۶۹ و نظام ارزیابی با میانگین ۳.۱۸ به ترتیب از مهم‌ترین ابعاد الگو (در زمینه اعتبار یابی) محسوب می‌شوند. میانگین نظری با میانگین ۳.۸۸، اصول سازوکار اجرایی با میانگین ۴.۰۸، فلسفه و اهداف با میانگین ۴.۰۸، مبانی نظری با میانگین ۳.۸۸، اصول

شکل ۳. الگوی نقش آفرینی مدرسه به عنوان کانون تجربیات تربیتی

بحث و نتیجه گیری

انسان‌ها از دیرباز همواره خود را با اهمیت ترین موجود می‌دانستند و شخصیت هر فرد، یک بخش طبیعی از موجودیت اجتماعی در تعامل مداوم با محیط خود است (نگین، ۲۰۲۰). امروزه این واقعیت که این تعامل بر همه رفتارهای آن‌ها تأثیر می‌گذارد، به عنوان یک تجربه شناخته می‌شود. در یک فرآیند آموزش، محیط آموزشی (مدرسه) بر اساس تعامل با نیازهایش برنامه ریزی شده و مطابق با الزامات و اهداف آموزش تنظیم می‌شود. در اهداف آموزش و پرورش، هدف پیش بینی شده، فقط در محیطی که برای تمرین برنامه‌های آموزشی مناسب است (مدرسه)، قابل اجرا است (سارا کگلو، ۲۰۲۰). محیطی که در آن تجارب تربیتی شکل می‌گیرد و فرد در تعامل و برقراری ارتباط قرار می‌گیرد و توسط مؤلفه‌هایی مانند کارکنان، تجهیزات، تأسیس و سازمان تشکیل می‌شود، به عنوان محیط آموزشی تعریف می‌شود. تعدادی از مطالعات بر تعامل بین محیط جسمی، اجتماعی و روانی در فرایند آموزشی تأکید می‌کنند. مطالعات همچنین تأکید می‌کنند که محیط بدنی که در آن یادگیری صورت می‌گیرد و سازمان‌ها و طراحی در این امر انجام می‌شود، نقش مهمی در احساسات، افکار و رفتارهای فرد ایفا می‌کند (هور، ۲۰۱۹). تحلیل گران متفاوت معتقدند که مدارس و نقش‌های آن‌ها ممکن است بر تجارب تربیتی فرد گاهی تأثیر مثبت و گاهی منفی داشته باشند. تحقیقات نشان می‌دهد که برای تقویت جنبه‌های مثبت تربیتی و از بین بردن جنبه‌های منفی باید محیط آموزشی (مدارس) به خوبی سازماندهی شود و نقش آن‌ها به درستی تعریف گردد و بخصوص برای مدیران و معاونین مدارس وضوح نقش اتفاق افتاده باشد. کمیته دائم آموزشی و تحصیلات تکمیلی انگلیس بر اهمیت نقش مدارس در بیانیه خود تأکید می‌کند: "یک محیط مطالعه که برای یادگیری مناسب باشد، برای آموزش موفق بسیار مهم است." به طور خلاصه، برای اینکه آموزش دانش آموزان مؤثر باشد و از یادگیری آن‌ها حمایت کند، محیط آموزشی متناسب با موقعیت بومی و اجتماعی و فرهنگی اهمیت بیشتری پیدا می‌کند.

در این راستا بررسی مقوله نقش آفرینی مدارس به عنوان هسته تاثیرگذار بر تجربیات تربیتی دانش آموزان اهمیت پیدا می‌کند. به این منظور مطالعه نقش مدارس در تجربیات تربیتی دانش آموزان می‌تواند به عنوان گامی به سوی ارتقاء کیفیت نظام آموزشی به ویژه در سطح آموزش و پرورش (دوره‌های اول و دوم متوسطه) تلقی شود. برای تحقق این منظور ابتدا لازم است کارکردهای پنهان و آشکار مدارس را به عنوان عوامل تاثیرگذار بر تجربیات تربیتی دانش آموزان شناسایی نمود و سپس با دید وسیع تری الگویی را برای نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی فراهم کرد. با توجه به آنچه گفته شد مطالعه مقوله نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی دانش آموزان از اهمیت بسزایی برخوردار است. برنامه ریزی مناسب برای ارتقاء نقش مدارس در تجربیات تربیتی در وهله اول نیازمند سنجش آن است. نقش مدارس و به ویژه در تجربیات تربیتی مفهومی پیچیده و لندازه گیری آن دشوار است. حتی برخی عقیده دارند که مشخص نمودن نقش مدارس در تجربیات تربیتی امکان پذیر نیست. در این رساله کوشش شده است پس از بیان مفهوم عام نقش مدارس به شکل کلی، به بررسی آن در حوزه تجارب تربیتی پرداخته شود. تأکید اصلی این پژوهش بر بررسی چالش‌های پیش روی مدیران، سیاست‌گذاران و پژوهشگران آموزش و پرورش در خصوص تجارب تربیتی دانش آموزان است. با عنایت به اینکه در کشور ما تا کنون تحقیقات زیادی در زمینه نحوه بررسی نقش مدارس در تجارب تربیتی انجام نشده است، در این تحقیق ضمن بررسی سوابق پژوهش‌های انجام شده در سایر کشورها در زمینه نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی و بهره‌گیری از تجربیات و روش‌های به کار گرفته شده توسط محققین مختلف و همچنین نظر خبرگان علمی و تجربی، به شناسایی عوامل نقش آفرین مدارس در تجربیات تربیتی و ارائه الگو در این زمینه پرداخته شده است. در این پژوهش ۶ بعد اصلی برای نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات دانش آموزان شناسایی گردید. همچنین برای این ابعاد ۳۵ مولفه و ۱۶۷ شاخص شناسایی شد که هر کدام از این ابعاد در دو کارکرد مجزا

مدرسه دانش‌آموزان پسر متوسطه دوم، فصلنامه مدیریت و چشم‌انداز آموزش، ۳(۱)، ۱۳۹-۱۶۶.

تجری، طیبه. (۱۴۰۰). برنامه درسی مبتنی بر اخلاق مراقبت: تداوم نقش مادرانه در دوره ابتدایی. پژوهش‌های برنامه درسی، ۱۱(۱)، ۷۷-۱۰۴.

دهقان مروستی، ساناز، فرزاد، ولی‌اله، نوری، ربابه. (۱۴۰۰). توسعه دانش حرفه‌ای معلمان بر مبنای نیازهای اساسی روان‌شناختی دانش‌آموزان: مؤلفه‌های درگیری تحصیلی و ادراک کنترل زمان. مشاوره شغلی و سازمانی، ۱۳(۲)، ۱۵۴-۱۲۹.

شعبانی، علی‌اکبر. (۱۳۹۹). مسئولیت و وظایف مقامات آموزش و پرورش و مدیران و معلمان در برابر فعالیت دانش‌آموزان، پژوهشنامه اورمزد، ۵۰(۲)، ۲۷-۶۰.

مرادی مخلص، حسین، حیدری، جمشید، پوطی، نسیمه (۱۳۹۷). رشد تربیت اخلاقی با تلفیق مؤلفه‌های تفکر انتقادی، اخلاق در علوم و فناوری، ۱۳(۳)، ۸-۱۵.

ملکی آوارسین، صادق، طالبی، بهنام، سودی، حورا. (۱۳۹۸). طراحی مدل ساختاری-تفسیری مؤلفه‌های مدارس اثربخش در دوره اول متوسطه. مدیریت مدرسه، ۷(۱)، ۱۴۶-۱۲۶.

یاری دهنوی، مراد، ابراهیمی شاه‌آبادی، فاطمه. (۱۳۹۵). پدیدارشناسی تربیت جنسی از دیدگاه کارشناسان تربیتی در مدارس متوسطه شهر کرمان. نشریه علوم تربیتی از دیدگاه اسلام، شماره ۷، ۹۵-۱۱۴.

Abdulakimovna, S. S. (2021). Socially Psychological Education of Self-Development Skills in Future Teachers Functions. *International Journal of Discoveries and Innovations in Applied Sciences*, 1(5), 231-235.

Keenan, L., O'Sullivan, A., & Downes, M. (2021). Teachers' experiences and understanding of executive functions in Irish primary school classrooms: Findings from a mixed-methods questionnaire. *Irish Educational Studies*, 40(1), 101-114.

Porto, M. F., Puerta-Morales, L., Gelves Ospina, M., & Urrego Betancourt, Y. (2021). Executive functions and performance academic in primary education from the Colombian coast. *Electronic Journal of Research in Educational Psychology*.

بررسی شدند کارکردهای آشکار با ۱۷ مولفه و ۹۲ شاخص و کارکردهای پنهان با ۱۸ مولفه و ۷۵ شاخص شناسایی شدند و در آخر مدل پارادایمی برای این پژوهش ترسیم گردید. در مقایسه یافته‌های این پژوهش در پاسخ به سوال اصلی که به دنبال تعیین میزان رابطه متغیرهای (علی، مقوله محور، راهبردی، زمینه ساز، مداخله گر و پیامدها) با نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی است با نتایج مطالعات دیگر پژوهشگران، می‌توان به تحقیقات انجام شده توسط تجری (۱۴۰۰) اشاره کرد که طی آن عوامل پدیده اصلی بیشترین تاثیر را بر راهبردها داشتند و در نهایت بالاترین ضریب تاثیر بین پدیده‌ها و راهبردها بود که از این رو با این پژوهش ناهمسو بود. همچنین در تحقیق پارکر و هاسون (۲۰۲۱) در مورد دینفعان مدرسه "فقط باورهای مذهبی خود را در خانه رها نمی‌کنند": مطالعه اکتشافی تجربیات حرفه‌ای روانشناسان مدرسه بعمل آمده است مشخص گردید ابعادی همچون تدریس، روانشناختی، فلسفی بکار رفته است و از این جهت در الگوی ارائه شده توسط وی همسویی با این پژوهش یافت شد و از طرفی چون در آن پژوهش از مدل استفاده شده است و در این پژوهش الگوی نقش آفرینی مدارس به عنوان کانون تجربیات تربیتی مد نظر بوده است با پژوهش پیش رو ناهمسویی دارد.

تشکر و قدردانی

نویسندگان پژوهش حاضر بر خود لازم دانستند که از کلیه افرادی که در پژوهش شرکت نمودند، کمال تشکر و سپاس خود را ابراز نمایند.

مشارکت نویسندگان

نویسنده این پژوهش در طراحی، مفهوم‌سازی، روش‌شناسی، گردآوری داده‌ها، تحلیل آماری داده‌ها، پیش‌نویس، ویراستاری و نهایی سازی نقش داشت.

تعارض منافع

بنا بر اظهار نویسندگان، این مقاله حامی مالی و تعارض منافع ندارد.

منابع

امیری، جعفر. (۱۴۰۰). رابطه توسعه حرفه‌ای معلمان با عملکرد تحصیلی با تأکید بر نقش میانجی پیوند با

A Phenomenological Study in the Philippines. *International Journal of Advance Research and Innovative Ideas in Education*, 7(1), 10-6084.

Robosa, J., Paras, N., Perante, L., Alvez, T., & Tus, J. (2021). The Experiences and Challenges Faced of the Public School Teachers Amidst the COVID-19 Pandemic:

